

ÚVOD

... není příliš pravděpodobné, že bych ještě napsal povícero povídek o mladé lásce. Tou se hemžily mé první texty do roku 1925. Psal jsem je i dál, ovšem se vzrůstajícími obtížemi a stále pokrytečtěji. Byl bych buď zázračný muž, nebo vyprázdněný pisálek, kdybych třicet let produkoval totéž stále dokola.

Vím, že se to ode mě čeká, ale studna zkrátka vyschla a považuji za moudré se v ní už dál nerýpat a místo toho vykopat novou studnu, narazit na novou žílu... Přes to všechno si mě nespočet redaktorů dál spojuje s vášnivým zájmem o mladé dívky – se zájmem, který by mě v mém věku přivedl leda za mříže.

– F. Scott Fitzgerald Kennethu Litauerovi,
redaktorovi časopisu *Collier's*, 1939

Po senzačním startu spisovatelské kariéry v roce 1919 Francis Scott Fitzgerald stále častěji zapadal do škatulky autora „jazzového věku“, jak svou dobu sám nazval. Čtenáři i redaktori od něj očekávali běžné románky, v nichž nuzní chlupci obluzují bohatá děvčata a v nichž duní večírky plné pozlátka a lehkých ženštin. Když se v temnější a hlubší dekádě pokusil o něco jiného, tentokrát již jako zralý muž, který zažil dost bolesti, zjistil, že rozbít tenhle dávno zažitý stereotyp bude nesmírně obtížné. Mladý autor ve víru vysokoškolského života na Princetonu (*Na prahu ráje*), poslíze polovička nového zlatého páru (*Krásní a prokletí*) a nakonec i tvůrce a kronikář jazzového věku (povídkové sbírky z dvacátých let a *Velký Gatsby*) ve většině literárních životopisů i v myslích mnoha čtenářů přechází rovnou ke sbírce esejů *Prasklina*. Fitzgerald chtěl, jak sám řekl, „vykopat novou studnu, narazit na novou žílu“. Jeho snahu však bohužel ocenil málokdo.

Povídky sebrané v přítomné knize jsou o rozvodu a zoufalství, o udřených dnech a osamělých nocích, o chytré mládeži, jež během Velké hospodářské krize nedokáže najít práci a nemůže ani studovat na vysoké škole, o dějinách Ameriky a jejích válkách, hrůzách i příslibech, o sexu a následném manželství – nebo taky bez něj – a o divoké, plannoucí živoucnosti a třesnuté bídě New Yorku, jež Fitzgerald miloval a pro jehož možnosti, mělkost i šerednost měl takové pochopení. Ukazují jej nikoli jako stárnoucího „smutného mladíka“, vězíciho ve zlatých časech své vlastní nedávné minulosti, ale jako vůdčí osobnost moderní literatury ve všem jejím experimentalismu a vzrůstající komplexnosti.

Francis Scott Fitzgerald, prošedivělý a tloustnoucí, je údajně jedním z nejnáročnějších autorů, z nichž dnes redaktoři mají povídky. Je literárním symbolem jedné éry – éry nové generace – a redaktoři dál chtějí povídky o placatkách ginu a dvorných studentech namlouvajících si dámy skrz přední sklo auta na půlnočních projížďkách. Čtenáři si k tomuto Fitzgeraldovi též vypěstovali slabost. Jenže Fitzgerald k stáru obrátil a přirozeně zvažněl. Vyzrál, řekli bychom. Psát chce také vyzrále. A jestli jej nenechají, tak nebude psát vůbec. Tak je to.

– O. O. McIntyre, sloupek „New York den co den“, 1936

Editoři populárních mainstreamových časopisů v té době pochopitelně nebyli filištíni. Nicméně měli dobrý důvod se Fitzgeraldovým textům v polovině třicátých let vyhýbat. Některé z nich totiž byly temné a drsné. Jen jediný editor dokázal docenit, o co Fitzgeraldovi jde, a soustavně jej vydával – Arnold Gingrich z časopisu *Esquire*, sám spisovatel. V posledních dvou letech života prodával Fitzgerald povídky o Patu Hobbyem *Esquiru* po dvou stech či dvou stech padesáti dolarech za kus. (To byl poměrně nízký honorář na Fitzgeralda, nikoli však na kteréhokoli jiného autora během krize, zvláště když uvážíme, že podle průzkumu z roku 1940 činil průměrný roční příjem ve Spojených státech jen něco přes tisíc dolarů.) Gingrich přemlouval Fitzgeralda, aby své zdařilé zápisky ze života ztroskotaleho, věčně opilého irsko-amerického scenáristy zpraco-

val do románové podoby. Ale ani Gingrich nepřijal všechny texty. Když Fitzgerald psal o tom, jak se mladí muži strachují, jestli nechytí nějakou pohlavní chorobu nebo nepřivedli šestnáctiletou dívku do jiného stavu, *Esquire* jej s díky odmítl.

Většina těchto povídek je z doby, kdy Amerika i zbytek světa vězely ve Velké hospodářské krizi. Fitzgeraldovo jmění, ještě před pár lety tak tučné, se tenčilo. Často byl nemocný, často byl bez peněz a úzkostně pendloval mezi Baltimorem – kde se usadili se Zeldou a dcerou Scottie – a šňůrou ozdravných letovisek v horách Severní Karolíny. V roce 1930 se Zelda v Evropě nervově zhroutila a v únoru roku 1932 byla hospitalizována na Phippsově psychiatrické klinice při Nemocnici Johnse Hopkinse v Baltimoru. Zbytek života strávila po drahých soukromých klinikách a nemocnicích a Fitzgerald sám na sebe vyvíjel obrovský tlak, aby na to vydělal dost peněz. Od počátku roku 1935 však trápilo zdraví i jeho a přes veškerý strach, že se mu znovu vrátí tuberkulóza, kterou mu lékaři zamlada diagnostikovali, si komplikoval život nadměrným kouřením a pitím.

Nicméně první povídka v přítomném souboru, „Směnka“, pochází z Fitzgeraldových spisovatelských začátků. A ty poslední komplet ní, „Ženy v domě“ a „Pozdrav Lucy a Elsie“, zase ze stáže v Hollywoodu v roce 1939, kdy přestal pít a horlivě pracoval na novém románu, který posmrtně vyšel pod názvem *Poslední magnát*. Je zde zastoupena každá z fází jeho dobře zdokumentované kariéry – mladistvé radovánky za jasných dní i nocí naplněných úspěchem a slávou, role manžela a otce, ve třiceti kvůli manželčině nemoci náhle vrženého do světa lékařů a nemocnic, je tu muž zápasící s vlastním podlomeným zdravím a hledající novou žílu, která by oživila jeho psaní, a především je tu profesionální spisovatel, který se za každých okolností inspiroval americkou krajinou a osobnostmi okolo sebe. Tento hlad Francise Scotta Fitzgeralda nikdy nepřešel a povídky v tomto svazku to dokazují.

Dá se na povídkové sbírce vydělat?

– Fitzgerald svému agentovi Haroldu Oberovi, 1920

Povídky byly od počátku Fitzgeraldův denní chleba. Když si mu rektor Princetonské univerzity John Grier Hibben v dopise postěžoval krom jiného také na povrchnost univerzity i jejích studentů v povídce „Čtyři rány pěští“ (1920), Fitzgerald odpověděl: „Napsal jsem to jednou večer v naprostém zoufalství, protože se přede mnou vršila odmítnutí a finanční situace mě donutila dát časopisům, co chtějí.“

Dát časopisům, co chtějí, to byl hlavní cíl mladého Fitzgeralda a autor se tohoto výnosného modelu držel i ve dvacátých letech. Prodával své texty a dobře věděl, kolik se dá na povídkách vydělat, a navíc daleko rychleji, než kdyby musel čekat, až bude mít napsáno z románu tolik, že by se dal vydávat na pokračování. Žili si s rodinou dobře, ale po obrovském úspěchu prvních dvou románů se *Velký Gatsby* (1925) příliš neprodával a Fitzgerald potřeboval peníze. Jeho rozčarování z vlašného přijetí *Velkého Gatsbyho* jej drželo při psaní povídek pro *Saturday Evening Post* a s končícím jazzovým věkem jej přimělo pustit se do psaní scénářů pro Hollywood. Fitzgerald balancoval na laně mezi uměním a komercí a mezi spisovatelem své generace v tom patřil k nejlepším.

Zároveň si dobře uvědomoval, které z jeho textů jsou skutečně dobré a které „našvihal“, jak sám říkal. Fitzgerald nikdy nelhal sám sobě ani nikomu jinému o rozdílu mezi komerčně úspěšnými a imaginativně uspokojivými povídkami. Těšilo ho, když se obě kategorie potkaly a jeho povídky „Znovu v Babylóně“, „Zimní sny“, „Bohatý chlapec“ a texty o Basilu Duku Leem, kterých si sám vážil, se prodaly za vysoké částky. Vždycky si přál, aby se ty povídky, které byly podle něj nejlepší, prodávaly lépe. „Jsem poměrně znechucen, že laciná povídka jako Populární dívka napsaná za jediný týden, když mé dítě přicházelo na svět, vynese 1500 dolarů a skutečně imaginativní věc, do které jsem vložil tři týdny skutečného entusiasmů (sic) jako Diamant na nebi [Diamant velký jako Ritz], nevydělá nic,“ napsal svému agentovi Haroldu Oberovi v roce 1922. „Ale z vůle Boží a Lorimerovy jednou vydělám jmění.“ George Horace Lorimer, absolvent Yaleu a editor listu *Saturday Evening Post* v letech 1899–1936, platil Fitzgeraldovi za jeho texty dobře, na mladého autora dokonce výtečně. V roce 1929 začal Fitzgerald od *Postu* dostávat čtyři tisíce dolarů za povídku, což by dnes představovalo přes padesát pět tisíc dolarů. Přesto Fitzgerald dál úpěl pod zlatými řetězy a v roce 1925, těsně po vydání *Velkého Gatsbyho*, napsal H. L. Meckenovi:

Ten brak, co píšu pro *Post*, je čím dál horší, dávám do něj čím dál méně srdce – vím, zní to zvláštně, ale do těch prvních textů jsem srdce dával celé. Připadalo mi, že *Pobřežní pirát* je stejně dobrý jako *Požehnaní*. Psát „pod své možnosti“ jsem začal až po neúspěchu *Zeleniny*, a to jen proto, aby mohla vyjít tahle kniha [*Gatsby*]. Býval bych ten krok udělal mnohem dřív, kdyby to vynášelo – bez úspěchu jsem to zkoušel u filmu. Lidé si neuvědomují, že pro inteligentního člověka je psaní hůř, než dokáže, jedna z nejtěžších věcí na světě.

V dopise svému redaktorovi Maxwellu Perkinsovi z nakladatelství Scribner tentýž rok byl upřímnější a stručnější: „Čím víc dostávám za ten brak, tím hůř se dokážu přinutit ke psaní.“

Fitzgerald se vždy považoval za romanopisce, ačkoli byl znamenitý povídkář – a povídka rozhodně není nižší formou psaní než román, jen kratší. Jeho povídky, milované a dobře známé, jsou jedinečné, ale často mu sloužily jako cvičiště, prostor pro hrubé náčrty, místo pro nápady a popisy, postavy a prostředí, z nichž některé si časem našly cestu do nového románu. Záznamy o svém životě a psaní, které si Fitzgerald vedl do roku 1938, obsahují v sekci „Vydané texty“ mnoho povídek s přípisem „rozebráno a pohřbeno navždy“. Tento proces „rozebírání“ je dobře patrný na jeho výstřižcích a kopiích časopiseckých povídek, do nichž Fitzgerald ex post zasahoval, redigoval je a vyznačoval si pasáže, které se později objevily v románech *Krásná a prokletí*, *Velký Gatsby* a *Něžná je noc*.

Povídky v tomto souboru pocházejí povětšinou z druhé poloviny třicátých let a některé z řádků budou povědomé těm, kteří znají Fitzgeraldovy zápisky (vydané souborně v knize *The Notebooks of F. Scott Fitzgerald* v roce 1978) nebo *Poslední magnát*, poslední a nedokončený autorův román.

Dá se vydělat na psaní pro film? Prodávají se scénáře?

– Fitzgerald v dopise Haroldu Oberovi, prosinec 1919

Vábení a možnosti Hollywoodu a psaní scénářů pro film Fitzgeralda lákaly od počátku jeho spisovatelské kariéry. V září 1915, kdy byl v druhém

ročníku na Princetonu, list *Daily Princetonian* vydal inzerát následujícího znění: „Zvláštní sdělení pro neúspěšné studenty / Společnost Motion Picture Studio Work otvírá mladým mužům s přirozeným talentem oblast uplatnění s možností značného, takřka okamžitého výdělků.“ Toto rovnítko mezi neúspěchem a prací pro filmový průmysl bylo Fitzgeraldovi nad slunce jasnější od té doby, co byl v Hollywoodu poprvé. Několik jeho povídek a dva romány byly sice ve dvacátých letech zfilmovány, ale on nebyl s výsledkem spokojen. Filmová verze *Velkého Gatsbyho* z roku 1926 (nyní ztracená) jim se Zeldou oběma připadala „mizerná“. Nicméně v lednu 1927 se Fitzgeraldovi na tři měsíce ubytovali v hotelu Ambassador v Los Angeles a Scott tu psal scénář, který si u něj objednala Constance Talmadgeová. Přezdívalo se jí „Connie z Brooklynu“ a jako velká hvězda němých filmů se pokoušela prorazit ve zvukových komediích. Manželé Fitzgeraldovi si setkávání a večírky s celebritami zprvu užívali, ale brzy je to omrzelo. Scénář byl zamítnut a Fitzgeraldovi odjeli domů na východní pobřeží. Zelda psala, že Scott „tvrdí, že už nikdy žádný film psát nebude, protože je to strašná dřina, ale spisovatelům se nedá věřit[.]“

Měla pravdu. Nanicovaté projevy a smíšené recenze na *Velkého Gatsbyho* Fitzgeralda jako autora změnily. Téměř okamžitě ohrozil budoucí vývoj událostí. Na jaře roku 1925 Perkinsovi z Evropy napsal:

Děj se co děj, mám na podzim nachystanou knížku dobrých povídek. Teď budu psát laciné, dokud nebudu mít dost materiálu na další román. Až bude hotov a vydán, počkám a uvidím. Jestli si už nadále nebudu muset přivydělávat brakem, budu dál psát romány. Jestli ne, nechám toho, vrátím se domů, pak pojedu do Hollywoodu a naučím se filmařit.

V roce 1931 se Fitzgerald opět kvůli penězům vrátil do Hollywoodu a strávil tu dalších několik bídných měsíců, spisovatelsky spíš neplodných a osobně náročných. Román *Něžná je noc*, na kterém předtím pracoval, zůstával nedokončen. A tentokrát s ním v Los Angeles nebyla Zelda, pobývala tou dobou u rodičů v Montgomery v Alabamě na pokraji nervového zhroucení, jež ji následujícího jara odkázalo do léčebny. Nicméně její úsudek v dopise manželovi z listopadu 1931 byl navýsost pevný: „Je mi líto, že Tě Tvá práce nebaví. Doufala jsem, že odhalí nové

dramatické fasety, které vynahradí její únavnost. Jestli je to příliš velká dřina a Ty příliš často slýcháš ‚zastavte se, probereme to‘, vrať se domů, můj milý. Alespoň se Hollywoodu jednou pro vždy zbavíš. Já sama bych na tak nevyhnutelnou průměrnost, navíc těžce odpracovanou, časem neplýtvala.“

Přestože se mu v Hollywoodu v roce 1931 opět nedařilo, Fitzgerald opět potřeboval peníze, a tak se sem v létě roku 1937 vrátil nadobro. Do třetice všeho dobrého se však nekonalo. V titulní povídce tohoto souboru čteme jeho pohled na filmový průmysl – neodmyslitelné zahnívání a ohrožení kreativity. Arnold Gingrich už v roce 1934 Fitzgeralda varoval, aby se nevracel, a bez okolků mu také vysvětlil proč: „Bylo by strašlivé, kdybys svůj talent prosíral v Hollywoodu, a já doufám, že k tomu nedojde. Protože jestli je psané slovo hudební nástroj, tak ty jsi prvotřídní virtuos – nikdo ze struny anglické věty nevyhloudí čistší tón než Ty – a co má ksakru psané slovo vůbec společného s Hollywoodem?“

Jak Fitzgerald napsal Perkinsovi krátce předtím, než odjel na západní pobřeží, s chladnou sebeznalostí a jasnožřivostí, „každý pobyt v Hollywoodu byl i přes ty obrovské honoráře finančním i uměleckým krokem zpět... Mám ještě jeden román [*Poslední magnát*], ale ten dost možná přibude mezi nedopsané knihy tohoto světa.“ Účty Fitzgeraldových byly vysoké, od Scottových osobních životních nákladů přes Zeldino soukromé sanatorium v Asheville v Severní Karolíně po Scottiiny školy. Honorář od studia Metro-Goldwyn-Mayer byl také vysoký – tisíc dolarů týdně za přepisování cizích scénářů. Posledních pár povídek vzniklo v době, kdy si Fitzgerald mohl vypůjčovat z práce na scénářích jiných autorů – scénářích, jejichž čtení bylo ubíjející a na nichž se dodnes dochovaly jeho pohrdavé přípisky. Práce v Hollywoodu jej odrazovala a doslova znechucovala a jeho vlašný vztah k tomuto místu je jasně patrný ze slaboty jeho scénářů. Přesto jej smlouva s MGM zachránila, když vězel po uši v dluzích, a našel tu materiál na *Posledního magnáta*. Zemřel spokojený a v plné práci na „ještě jednom románu“, ale zaprodávat svůj talent i čas jej stálo mnoho duševních i tvůrčích sil a nepochybně přispělo k tomu, že poslední román zůstal nedopsán.
